

บทที่ 4

บริบทชุมชนกรณีศึกษา

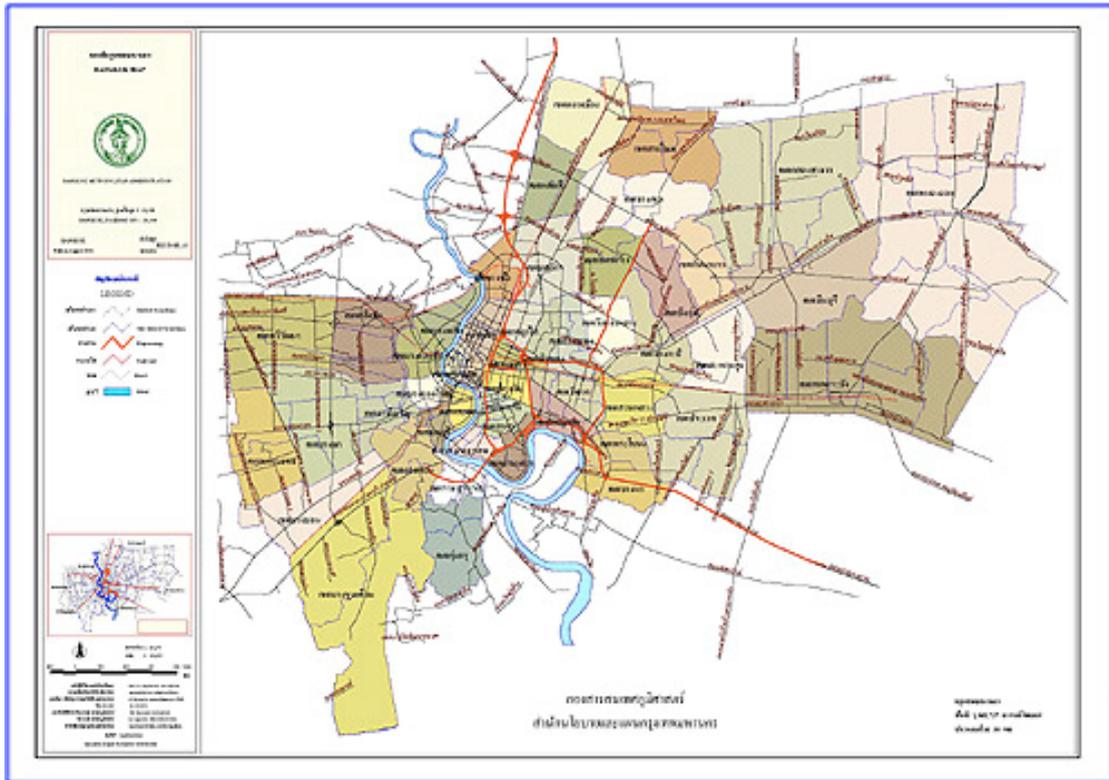
ชุมชนกรณีศึกษาในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ชุมชนศิษย์หลวงปู่ขาววัดหลักสี่ ซึ่งเป็นชุมชนมอญในกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ที่แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนชาติพันธุ์ที่มีประวัติความเป็นมาของชุมชนของเชื้อชาติมอญที่อพยพมาจากเมืองสะเทิม (สุธรรมวดี) เมืองหงสาวดี (พะโค) และเมืองเมาะตะมะ มีอายุชุมชนมากกว่า 200 ปี นับตั้งแต่มาตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ ตลอดเวลาที่ผ่านมามีชาวบ้านมีศาสนาพุทธเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ภายในชุมชนมีวัดหลักสี่เป็นศูนย์กลางในการประกอบศาสนกิจและศูนย์รวมจิตใจ

ปัจจุบันชุมชนศิษย์หลวงปู่ขาววัดหลักสี่ มีจำนวนครัวเรือนจำนวน 249 ครัวเรือน มีสมาชิกในชุมชน 1,190 คน ชาวชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านไม้ที่ปลูกติด ๆ กันเรียงรายเรียบริมคลองเปรมประชากร ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามสถานีรถไฟหลักสี่ ด้านหน้าติดถนนซอยแจ้งวัฒนะ 5 ตรงข้ามบริษัท ทีโอที จำกัด อาณาเขตริมฝั่งคลองเปรมประชากรเริ่มต้นจากฝั่งคลองหลังวัดหลักสี่ ที่มีความยาวประมาณกิโลเมตรเศษ ๆ เนื้อที่ทั้งหมด 9 ตารางกิโลเมตร ลักษณะบ้านเรือนปลูกด้วยไม้ โดยแบ่งช่องทางเดินพอประมาณไว้ตรงกลาง ระหว่างบ้านชั้นเดียวและ 2 ชั้น การปลูกสร้างทำแบบง่าย ๆ ผ่านซอยแจ้งวัฒนะ 5 แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร เรียบริมคลองผ่านอาคารที่พักศาลยุติธรรมไปจนถึงโค้งน้ำก่อนถึงตลาดการเคหะชุมชนหลักสี่

1. ลักษณะกายภาพและข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

บ้านหนองบัวหรือชุมชนศิษย์หลวงปู่ขาววัดหลักสี่ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ในปัจจุบัน เป็นชุมชนที่อยู่ในการปกครองของกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 4.1
เขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจำนวน 50 เขต

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ในอดีตเขตหลักสี่เป็นพื้นที่ชั้นนอกกรุงเทพมหานครมีพื้นที่ปกครอง 23 ตารางกิโลเมตร บนพื้นที่แถบนี้ในอดีตเรียกว่า “บ้านหนองบัว” มีลักษณะทางกายภาพเป็นพื้นที่ป่ารกชัฏและป่าเบญจพรรณมีสัตว์ป่าชุกชุม และมีอาณาเขตอยู่ทางด้านเหนือของพื้นที่กรุงเทพมหานคร บริเวณทุ่งหลักสี่ ที่มีเนื้อที่ติดต่อกับทุ่งสีกัน และทุ่งบางเขน ด้วยลักษณะทางกายภาพที่มีหนองน้ำ ลำคลองที่เชื่อมต่อหมู่บ้าน การดำเนินชีวิตของชุมชนชาวนาของชาวบ้านหนองบัวปรากฏชัดเจนขึ้นเมื่อครั้งมีการขุดคลองเปรมประชากรในพ.ศ. 2413 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 และเมื่อมีการขุดคลองและสร้างทางรถไฟ ชื่อทุ่งหนองบัวก็เปลี่ยนไปเป็นทุ่งหลักสี่ ซึ่งเป็นหลักบอกระยะทางผ่านชุมชนในหลักที่ดี และเมื่อกรุงเทพมหานครได้พัฒนาเป็นเมืองศูนย์กลางการพัฒนาของประเทศ ที่ภาครัฐที่มุ่งเน้นความเจริญในด้านการเมือง การทหาร การปกครอง เศรษฐกิจการค้า การศึกษา ศาสนา การขนส่ง การสื่อสาร การเงิน-การธนาคาร การพาณิชย์ ประเพณี และวัฒนธรรม บ้านหลักสี่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร

ที่ถูกระแสของการพัฒนาไปสู่สังคมทันสมัยเช่นเดียวกับกรุงเทพมหานคร การอพยพของผู้คน
 ทั่วทุกสารทิศเข้าสู่ชุมชนในกรุงเทพมหานคร บ้านหลักสี่ก็ได้เป็นส่วนหนึ่งของการเริ่มต้นก่อตัวของ
 ชุมชนในเมืองที่มาจากผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์

ภาพที่ 4.2

แผนที่ดาวเทียมชุมชนกรณีศึกษา เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร

ที่มา: Google earth

ความเป็นมาของชื่อชุมชนศิษย์หลวงปู่ขาววัดหลักสี่เป็นชื่อที่ชาวบ้านในชุมชนช่วยกัน
 ตั้งชื่อโดยตั้งจากความสัมพันธ์ที่ชาวบ้านในอดีตเป็นครอบครัวชาวมอญมีกับวัดหลักสี่ และ
 พระเกจิอาจารย์ชื่อดังชื่อหลวงปู่ขาว ซึ่งในอดีตเคยเป็นเจ้าของาวาสวัดหลักสี่ ที่สำคัญคือท่านเป็น
 ลูกหลานบรรพบุรุษมอญในชุมชน ต่อมาชุมชนศิษย์หลวงปู่ขาววัดหลักสี่ ได้รับการจัดตั้งทางการ
 เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2539 โดยมีพื้นที่ชุมชนบริเวณเนื้อที่เดิมของหมู่ 2 และหมู่ 3 ภายหลังที่
 มีการกระจายอำนาจในการปกครองตามรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2540 ชุมชนศิษย์หลวงปู่ขาว
 วัดหลักสี่เป็น 1 ใน 69 ชุมชน ที่ถูกกำหนดพื้นที่ขึ้นใหม่ อยู่ในเขตการปกครองของแขวงทุ่งสองห้อง
 เขตหลักสี่ มีเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ และมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่าง ๆ ในปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ สำนักงานเขตหลักสี่

ทิศใต้ ติดต่อกับ เคหะชุมชนหลักสี่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ชุมชนตลาดหลักสี่ ชุมชนเปรมประชากร ศูนย์การค้าไอที สแควร์ (หลักสี่พลาซ่า) วัดหลักสี่ โรงเรียนวัดหลักสี่ และ คลองเปรมประชากร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ศูนย์วิทยุ 1ปณ. อาคารที่พักข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักงานที่ดินดอนเมือง (อยู่ในระหว่างก่อสร้าง)

2. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชน

ชุมชนศิษย์หลวงปู่ขาววัดหลักสี่เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ชุมชนจากเรื่องเล่าของชาวชุมชน ที่ผู้อาวุโสชุมชนได้เล่าประวัติศาสตร์ของชุมชนย้อนกลับไปถึงการอพยพเข้ามาสู่สยามจากบรรพบุรุษมอญในช่วงแรกจากเมืองสะเทิม (Thaton) หรือเมืองสุธัมมวดี (Sudhammavati) ซึ่งประวัติชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวของการเดินทางของบรรพบุรุษมอญในระหว่างการอพยพเข้าสู่สยาม กับการตั้งรกรากอาศัยตามแอ่งน้ำบริเวณหนองไทร หนองคา หนองงูเห่า หนองสองห้อง หนองบัว หนองสีกัน หนองผักชี และหนองน้ำกิน ส่วนการอพยพในช่วงที่สองกับการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญที่บ้านหนองบัว (ปัจจุบันคือชุมชนศรัทธาหลวงปู่ขาววัดหลักสี่) ชาวมอญได้อพยพในสมัยพระเจ้าปะดุง แห่งกรุงสวางดี ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และจากหลักฐานประวัติศาสตร์ชุมชนของสำนักเขตหลักสี่ยังได้กล่าวถึงที่มาของชาวหลักสี่ที่มีบรรพบุรุษมอญอพยพมาจากเมืองพะโค (Pegu) หรือหงสาวดี (Hamsavati) ซึ่งเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองสะเทิมและเป็นเมืองที่สร้างขึ้นในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 18 และเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งที่มาของบรรพบุรุษชุมชนศิษย์หลวงปู่ขาววัดหลักสี่จากแหล่งเดิมในเมืองมอญที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศพม่า (Lower Burma) นอกจากนี้ยังการอพยพของคนมอญจากแหล่งอื่น ๆ เข้าสู่เมืองไทยในหลายครั้งและหลายเส้นทาง และได้มีผู้สรุปจำนวนการอพยพของคนมอญในครั้งสำคัญ ๆ ได้ถึง 9 ครั้งที่เป็นการอพยพของคนมอญเข้าสู่ประเทศไทย ในสมัยกรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่นในช่วงปลายรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ถึง รัชกาล 3 หลังจากนั้นคนมอญที่ตั้งถิ่นฐานอยู่แล้วได้อพยพไปตั้งหลักแหล่งในแถบอื่นของประเทศไทยเช่นเดียวกับบรรพบุรุษของชุมชน แม้ในช่วงแรกไม่มีหลักฐานปรากฏการตั้งถิ่นฐานของคร่อมอญแต่ต่อมาภายหลังที่มีคนจีนเข้ามาในชุมชนในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีแรงงานคนจีนเข้ามารับจ้างขุดคลอง

เจ๊กหรือคลองเปรมประชากร การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์จนมีการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการไปสู่ความเป็นชุมชนเมืองใน กรุงเทพมหานครจนเป็นของชุมชนเมืองที่มีพื้นที่ทางความสัมพันธ์ของผู้คนบนพื้นฐานของความหลากหลายทางชาติพันธุ์

จากการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนนับจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มเครือญาติคนมอญที่อพยพย้ายตามกันมา จากถิ่นฐานของคนมอญที่เคยตั้งหลักแหล่งอยู่ตามหัวเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศมาก่อน ตามหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในพระราชพงศาวดารเกี่ยวกับมอญในเมืองไทย รวมถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงความ เป็นมาของชาวมอญเกาะเกร็ด (จังหวัดนนทบุรี) มอญโพธาราม (จังหวัดราชบุรี) มอญสามโคก (ปทุมธานี) มอญอยุธยา มอญนครสวรรค์ มอญอุทัยธานี มอญลพบุรี มอญโคราช มอญลำพูน และมอญในกรุงเทพฯ

การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนประกอบไปด้วยกลุ่มคน 6 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มมอญเมืองเมาะตะมะหรือมอญเก่า ที่อพยพมาสมัยอยุธยาจนถึงสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยมีพระยาแจ้งนำทัพมอญเข้ามาตั้งรกรากอยู่ที่นนทบุรี และปทุมธานี มีบางช่วงที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งกับญาติพี่น้องในชุมชน 2) กลุ่มชุมชนมอญใหม่ อพยพมาช่วงปลายรัชกาลที่ 1 จนถึงรัชกาลที่ 3 การอพยพครั้งนี้นับเป็นครั้งสำคัญที่สุดของชุมชน ในหลักฐานที่บ่งบอกถึงบรรพบุรุษมอญเมืองสะเทิมที่ชี้ชัดถึงการถูกต้อนครัว และความสมัครใจอพยพตามกันมา ความทรงจำในช่วงเวลาของการอพยพของคนมอญโดยมีหลวงปู่ดำ และสมิงมะโทง เป็นผู้นำทัพมอญหลบหนีพม่าเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ 3) กลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาในช่วงรัชกาลที่ 2 และ รัชกาลที่ 3 4) กลุ่มคนจีนและคนไทย ที่อพยพเข้ามาในช่วงรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 5) กลุ่มคนไทยผู้ใช้แรงงานจากทั่วภูมิภาคของประเทศไทย ที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในยุคการพัฒนากรุงเทพฯ ไปสู่ความเป็นเมือง ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก-ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2504-2520) และ 6) กลุ่มผู้ใช้แรงงาน ทั้งจากภาคอีสาน ภาคกลางตอนบน ภาคเหนือ และภาคใต้ ที่อพยพเข้ามาเช่าบ้านและอาศัยอยู่ในชุมชน ในช่วงหลัง พ.ศ. 2540 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงาน

จนถึงปัจจุบันชุมชนศิษย์หลวงปู่ขาววัดหลักสี่ ชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนจำนวนทั้งสิ้น 1,145 คน จากจำนวนครัวเรือน 249 ครัวเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (ข้อมูลจากสำนักงานเขตหลักสี่) โดยสัดส่วนคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน เป็นคนเชื้อสายมอญ ไทย และจีน ที่อาศัยอยู่มาตั้งแต่บรรพบุรุษประมาณร้อยละ 60 นอกนั้นเป็นแรงงานที่อพยพมาจากภาคอื่น ๆ เช่น จากภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคใต้

ภายในชุมชนกรณีศึกษามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประชากรในกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน และการยอมรับว่าพวกตนเป็นลูกหลานมอญประกอบด้วกลุ่มลูกหลานมอญจีน และไทย ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวบ้านซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชน และยอมรับว่าพวกตนเป็นลูกหลานมอญประกอบด้วกลุ่มลูกหลานคนมอญ คนจีน และคนไทยที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานถาวรในชุมชน

3. ลักษณะบ้านเรือนและข้อมูลทั่วไป

ลักษณะบ้านเรือนของชุมชนศิษย์หลวงปู่ชาวดลหาลี หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าบ้านหนองบัวในอดีต ได้ก่อตั้งชุมชนมากกว่า 200 ปี บ้านเรือนของชาวบ้านมีลักษณะผสมผสานระหว่างเรือนแบบคนมอญกับเรือนคนไทย กล่าวคือ เป็นบ้านเรือนไม้ยกใต้ถุนสูง เนื่องจากส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา จึงมีบริเวณโล่งกว้างใต้ถุนบ้านไว้เป็นคอกสัตว์เลี้ยง และเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร ห่างจากตัวบ้าน ทำเป็นยั้งขวางไว้เก็บข้าวเปลือก การปลูกสร้างบ้านเรือนส่วนใหญ่จะปลูกอยู่รวม ๆ กันเป็นกลุ่มครอบครัว เครือญาติ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าอยู่กันเป็นโคก ๆ ในโคกหนึ่ง ๆ จะมีการปลูกไม้ไว้เพื่อใช้เป็นอาหารและเป็นรั้วป้องกันโจรผู้ร้าย ลักษณะการปลูกกอไม้ไว้รอบบ้านเช่นนี้เองเป็นอัตลักษณ์ของมอญเมืองสามโคก จังหวัดปทุมธานี รวมทั้งเรื่องราวที่ปู่ย่าตายายของคนในชุมชนได้เล่าให้ฟังถึงลักษณะบ้านเรือนของชาวบ้านเมื่อก่อนว่า “จะปลูกอยู่รวมกันเป็นโคก โดยรอบ ๆ โคก จะขุดน้ำล้อมรอบเพื่อนำมาใช้ในครัวเรือน” การปลูกสร้างบ้านเรือนของชาวหนองบัวในลักษณะดังกล่าว สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษมอญเมืองสะเทิม และอาจเป็นไปได้ว่า ในชุมชนมีคนมอญอยู่มานานแล้ว ก่อนที่มอญใหม่ และกลุ่มคนจีนจะเข้ามา ด้วยข้อสันนิษฐานว่าหนุ่มจีนเข้ามาแต่งงานกับลูกสาวครอบครัวมอญ ประเด็นดังกล่าวก่อนที่คนจีนมาเป็นรุ่นที่ 1 ก่อนหน้านั้นครอบครัวคนมอญในชุมชนน่าจะอยู่ในรุ่นที่ 2 หรือ 3 (ปู่ ย่า (มอญรุ่น 1)+พ่อ แม่ (มอญ 2) + ลูกสาว (มอญรุ่น 3)

ในช่วงเวลาต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนลักษณะบ้านเรือน ด้วยการผสมผสานไปกับลักษณะบ้านเรือนของคนไทยและตามข้อจำกัดของทรัพยากร ชาวบ้านได้ใช้วัสดุที่หาได้ในชุมชนที่เป็นไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้สัก และไม้อื่น ๆ ลำต้นใหญ่หลายคนโอบมาสร้างเป็นบ้านเรือน ซึ่งได้ตกทอดมาจนถึงปัจจุบันหลักฐานบ้านของชาวบ้านซึ่งนำไม้สักมาสร้างเป็นพื้นเรือนที่มีความกว้างประมาณ 90 เซนติเมตร ที่ยังพอบ่งบอกได้ถึงรอยรอยในอดีตจากลักษณะบ้านเรือน ในช่วง 100 กว่าปีที่ผ่านมามีลักษณะบ้านเรือนของชุมชนศิษย์หลวงปู่ชาวดลหาลีในปัจจุบัน ได้เปลี่ยนแปลงไปจากรูปทรงบ้านเรือนในอดีต จะมีเพียงบ้านบ้านเก่า 2-3 หลังที่ยังคงรักษาสภาพเดิมของ

เรือนไม้ พื้นบ้านยกใต้ถุนสูง เช่น บ้านของตากร และพี่สาวซึ่งเสียชีวิตไปนานแล้ว ปัจจุบันมีพี่เขย ซึ่งมีอายุ 90 ปีอาศัยอยู่ในบ้าน เรื่องราวเกี่ยวกับบ้านเรือนการเปลี่ยนแปลงไปของบ้านเรือนของชาวบ้าน ซึ่งแต่เดิมจะเป็นบ้านไม้เสียส่วนใหญ่ ส่วนหลังคาบ้านมุงกระเบื้องว่าว พื้นบ้านจะเป็นไม้เนื้อแข็งที่เคยหาได้และมีในชุมชน อยู่กันมาหลายรุ่น ต่อมาพอบ้านเริ่มทรุดโทรมลง ก็เปลี่ยนไปใช้กระเบื้องลอนคู่ และสังกะสี เพราะหาซื้อได้ง่าย ราคาก็ไม่แพงมาก นอกนั้นเปลี่ยนแปลงไปหมดแล้ว โอง ไห ที่ชาวบ้านเคยมีไว้ใต้ถุนบ้านสำหรับกักเก็บน้ำฝนก็ไม่จำเป็น เพราะในปัจจุบันน้ำประปาภายในชุมชนใช้น้ำประปากันทั่วครัวเรือน ดังนั้นโองน้ำที่เห็นอยู่ตามใต้ถุนบ้าน จึงไม่ได้มีการนำไปใช้ประโยชน์

ปัจจุบันสภาพบ้านเรือนชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านติดลำคลองเปรมประชากรและยังคงอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเครือญาติ ในตระกูลหนึ่ง ๆ จะปลูกบ้านติด ๆ กันภายในกลุ่มหลายครอบครัว ซึ่งยังมีลักษณะเช่นเดียวกับครอบครัวคนมอญในอดีต โดยแต่ละบ้านจะเว้นทางเดินตรงกลาง ความกว้างประมาณ 1 เมตร เพื่อใช้เป็นทางเดิน รวมถึงเป็นทางรถมอเตอร์ไซค์และจักรยาน ด้านหน้าศาลเจ้าพ่อสมบุญจะเป็นลานกิจกรรม ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนรวมของชุมชนเพื่อใช้ในการประกอบกิจกรรมชุมชน รวมถึงงานประเพณีระหว่างสองชุมชนระหว่างชุมชนศรัทธาหลวงปู่ดำกับชุมชนตลาดหลักสี่ซึ่งเป็นชุมชนเพื่อนบ้าน ผ่านลานกิจกรรมด้านซ้ายมือจะเป็นโรงลิเก ขวามือคือศาลเจ้าแม่ไททอง (ดูภาพที่ 4.3) และเมื่อเดินตรงเข้ามาด้านหน้า จะเห็นสะพานไม้ข้ามคลองเปรมประชากรไปยังชุมชนตลาดหลักสี่ ซึ่งชาวบ้านและผู้คนทั่วไปภายนอกชุมชน สามารถใช้เป็นเส้นทางลัดไปยังถนนเรียบเมือง เพื่อไปยังสถานีรถไฟหลักสี่ และถนนวิภาวดีรังสิต นอกจากนี้ถ้าเดินเข้าชุมชนมาก่อนถึงสะพานไม้ดังกล่าว หากเลี้ยวไปทางซ้าย สามารถเดินลอดใต้สะพานข้ามคลองเปรมประชากรไปยังศูนย์การค้าไอทีสแควร์ สำนักงานเขตหลักสี่ โรงเรียนวัดหลักสี่ และวัดหลักสี่ และในจุดเดียวกันนั้น หากเลี้ยวไปทางขวา ก็จะผ่านบ้านจำพายัพ (ผู้นำชุมชนคนปัจจุบัน) ถัดมาเป็นบ้านของพี่สมศักดิ์ (เลขานุการประธานชุมชน) เมื่อเดินมาตามถนนในชุมชนประมาณ 30 เมตร ด้านขวามือจะเป็นบ้านของตากร (อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2) และบ้านของคุณยายพ็อน (ผู้อาวุโส) ระหว่างทางภายในชุมชน จะเห็นบ้านเรือนชาวบ้านตลอดสองข้างทาง มีลักษณะเป็นบ้านสองชั้นบ้าง บ้านชั้นเดียว บ้าง อีกทั้งห้องแถวไม้ ห้องแถวปูน ปลูกเรียงรายกันไปตลอดแนวคลองเปรมประชากร โดยหันหน้าบ้านเข้าหากัน มีทางเดินเท้าคอนกรีตกั้นระหว่างกลาง บ้านบางหลังยังมีลักษณะตัวเรือนเป็นบ้านไม้เก่า ตัวบ้านยกพื้นใต้ถุนสูงเพื่อเก็บโองไหที่กักเก็บน้ำไว้กินใช้ บ้านของคนเก่าแก่ในชุมชนมักมีบริเวณมากกว่าผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ ๆ ซึ่งบริเวณหน้าบ้านมักเว้นไว้เป็นระเบียบนั่งเล่นและทำเป็นร้านเพื่อปลูกพืชผักสวนครัว ส่วนบริเวณหน้าบ้าน รวมทั้งทางเดินเท้าภายในชุมชนมีความเป็นระเบียบ สะอาด โดยจะเห็นได้ว่า มีป้ายเตือนให้ช่วยกันรักษาความสะอาด และป้ายห้ามนำยาเสพติด

4. วิถีชีวิตชุมชน

ภายใต้วิถีชีวิตชุมชนสิ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนภายในชุมชน ก็คือการแลกเปลี่ยนกันทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้าน ซึ่งเริ่มจากระดับปัจเจก กลุ่มครอบครัว และชุมชน ที่มีวิถีการผลิตที่มีลักษณะไปแบบเดียวกันก็คือการทำนา หรือการมีอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของชุมชน ซึ่งฐานะสังคมและเศรษฐกิจภายใต้วิถีการดำรงชีวิตชุมชนในอดีตดูได้จากจำนวนไร่นา เรือกสวน ไร่ควาย และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของครอบครัวขยายที่อยู่ในวัยแรงงาน ส่วนฐานะทางเศรษฐกิจและฐานะทางสังคมของชาวบ้านในปัจจุบันดูได้จากอาชีพ บ้านเรือน และการศึกษาของบุตร และการศึกษาสุขภาพของสมาชิกครอบครัว ชาวบ้านที่มีฐานะดีจะมีบ้านในที่ดินผืนใหญ่อยู่ในบริเวณพื้นที่บ้านหลังเดียวกัน แบ่งซอยเป็นหลังเล็ก ๆ อยู่ในแควงฟืน้องและเครือญาติ บ้านของคนแก่คนแก่ในชุมชนที่ตั้งรกรากมานานส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว และบ้านสองชั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่มีรั้วบ้านถาวร ส่วนเนื้อที่บริเวณบ้านจะมีมากกว่าคนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในภายหลัง ดังเช่นบ้านตากร จำพายัพ พี่แดง ยายพ็อน และบ้านพี่สมศักดิ์ จะมีเนื้อที่มากกว่าชาวบ้านคนอื่น ๆ เพราะที่ดินตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งทุกครอบครัวจะเป็นครอบครัวที่มีเชื้อสายมอญผสมจีน ครอบครัวเก่าแก่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี หรือเป็นครอบครัวอดีตผู้นำชุมชน (อดีตกำนัน อดีตผู้ใหญ่บ้าน) ครอบครัวพ่อค้า นอกจากนี้ยังมีสิ่งแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านยังสังเกตได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกภายในครัวเรือน โดยเฉพาะการมีเครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องอำนวยความสะดวกภายในครัวเรือน สิ่งชาวบ้านถือว่าเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า ตู้เย็น เต้าแก๊ส เครื่องซักผ้าใน เต้าอบไมโครเวฟ เครื่องปรับอากาศ ส่วนรถยนต์ของชาวบ้านที่มีอยู่ทั้งชุมชนประมาณ 10 คัน มีทั้งรถเก๋ง กระบะ แท็กซี่ รถตู้ ซึ่งเจ้าของรถได้จอดไว้บริเวณลานด้านนอกชุมชน ตรงปากทางก่อนถึงทางเข้าชุมชนด้านศาลเจ้าพ่อสมบุญ เพราะภายในชุมชนมีถนนไม่กว้างพอสำหรับใช้เป็นเส้นทางรถยนต์

5. การศึกษาและอาชีพของชุมชน

ชาวบ้านส่วนหนึ่งเป็นในชุมชนเป็นผู้อาวุโสข้าราชการ พนักงานที่เกษียณอายุ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญา อนุปริญญา และอาชีวะ มีอาชีพพนักงานธนาคาร พนักงานบริษัทเอกชน ข้าราชการ และลูกจ้างมหาวิทยาลัย พนักงานหนังสือพิมพ์ พนักงานสถานีโทรทัศน์

ชาวบ้านบางคนมีรายได้เล็กน้อยจากการกั้นห้องแบ่งให้เช่าในราคาถูก ซึ่งต่อเติมจากพื้นที่ว่างในบริเวณบ้าน โดยใช้วัสดุที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด หรือป่าไผ่หาเสียงของนักการเมืองที่ไม่ได้ใช้แล้ว นอกจากนั้นจะซื้ออิฐ ซื้อปูนจากร้านค้าวัสดุก่อสร้างด้านถนนแจ้งวัฒนะแล้วให้वानแรงงานลูก ๆ หลาน ๆ ช่วยกันสร้างขึ้นมาสักอย่างง่าย ๆ ซึ่งบ้านเช่าส่วนใหญ่จะกั้นฝาบ้านด้วยกระเบื้องแผ่นเรียบและอิฐบล็อกที่ก่อขึ้นมาเป็นโครงบ้าน หลังคาใช้สังกะสีหรือกระเบื้องลอนคู่ซึ่งราคาในท้องตลาดจะย่อมเยาว่ากระเบื้องซีแพ็ค ซึ่งความคิดในการแบ่งกันเป็นห้องเช่าก็เพื่อหารายได้ส่วนหนึ่งมาเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับครอบครัว ดังเช่นบ้านคุณยายพื่อนด้านหน้าเป็นห้องแถวแบ่งเป็นห้องเล็ก ๆ สองห้อง สำหรับให้คนข้างนอกมาเช่า ดังนั้นบ้านเช่าจึงไม่ใช่เพียงแหล่งที่มาของรายได้ส่วนหนึ่งของชุมชน แต่ยังสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนที่ได้รับผลกระทบมาจากปัจจัยภายนอก และสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ต้องปรับเปลี่ยนไปจากเดิม

อาชีพชาวนาดั้งเดิม (Traditional rice farmers) ชาวบ้านประกอบเคยอาชีพที่เหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพ ทรัพยากรตามธรรมชาติของป่าไผ่ แหล่งน้ำ และสภาพผิวดินบนท้องทุ่งกว้างบริเวณทุ่งสองห้อง ทุ่งสีกัน และทุ่งบางเขน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวบ้านในแถบหนองบัวหรือทุ่งหลักสี่ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปของชุมชนตามบริบทปัจจัยภายนอกที่มาจากสถานการณ์โลก สภาพะวิกฤตทางเศรษฐกิจ และสภาวะของโลกภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา การเปลี่ยนผ่านสภาพสังคมจากชาวนาดั้งเดิมไปสู่สังคมแรงงานในสภาวะสังคมทันสมัย ตามนโยบายการพัฒนาตามนโยบายองค์การระดับสากลที่เน้นให้สังคมโลกที่สามต้องพึ่งพิงและการได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี วิชาการ การเมือง การทหาร

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเร่งรีบคนเมืองในกรุงเทพมหานครกับปัญหาที่ต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมท่ามกลางบรรยากาศของกระบวนการกลายเป็นเมือง (Urbanization) การพัฒนาของรัฐชาติได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีความเป็นอยู่ของชาวเมือง ซึ่งชาวชุมชนไม่เคยสัมผัสประสบการณ์ที่ได้รับจากกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตลอดเวลาที่ผ่านมา เพราะที่นาและที่ดินของบรรพบุรุษได้รับการเวนคืนไปเป็นของรัฐตามจากนโยบายของรัฐชาติสมัยใหม่ ซึ่งชาวชุมชนต้องตกอยู่ในภาวะจำนนต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากชาวนาไปสู่การเป็นแรงงานในเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้